

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

12. svibnja 2022.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Nadležnost, mjerodavno pravo, priznavanje i izvršenje sudskih odluka u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja – Određivanje mjerodavnog prava – Haški protokol o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja – Članak 3. – Uobičajeno boravište vjerovnika uzdržavanja – Trenutak u kojem se utvrđuje uobičajeno boravište – Nezakonito zadržavanje djeteta”

U predmetu C-644/20,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Sąd Okręgowy w Poznaniu (Okružni sud u Poznaniu, Poljska), odlukom od 10. studenoga 2020., koju je Sud zaprimio 26. studenoga 2020., u postupku

W. J.

protiv

L. J. i J. J., po zakonskom zastupniku, osobi A. P.,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: C. Lycourgos, predsjednik vijeća, S. Rodin, J.-C. Bonichot, L. S. Rossi (izvjestiteljica) i O. Spineanu-Matei, suci,

nezavisni odvjetnik: A. M. Collins,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za poljsku vladu, B. Majczyna, u svojstvu agenta,
- za francusku vladu, A. Daniel i A.-L. Desjonquères, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, D. Milanowska, M. Wilderspin i W. Wils, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

* Jezik postupka: poljski

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 3. Haškog protokola od 23. studenoga 2007. o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja koji je u ime Europske zajednice odobren Odlukom Vijeća 2009/941/EZ od 30. studenoga 2009. (SL 2009., L 331, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 159.) (u daljnjem tekstu: Haški protokol).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između osobe W. J., s jedne strane i L. J. te J. J., njegovo dvoje maloljetne djece, s druge strane, čiji je zakonski zastupnik osoba A. P., njihova majka, u vezi s plaćanjem tražbine uzdržavanja od strane osobe W. J.

Pravni okvir

Haška konvencija iz 1980.

- 3 Članak 12. u svojim stavcima 1. i 2. Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece, zaključene u Hagu 25. listopada 1980. (u daljnjem tekstu: Haška konvencija iz 1980.) propisuje:

„Ako je dijete protupravno odvedeno ili zadržano u smislu članka 3., a na dan početka postupka pred sudskim ili upravnim tijelom države ugovornice u kojoj se dijete nalazi proteklo je manje od jedne godine od dana protupravnog odvođenja ili zadržavanja, dotično nadležno tijelo određuje žurno povratak djeteta.

Čak i ako je postupak pokrenut nakon proteka roka od jedne godine spomenutog u prethodnom stavku, sudsko ili upravno tijelo također određuje povratak djeteta ako se ne dokaže da se dijete prilagodilo novoj sredini.”

- 4 Članak 13. Haške konvencije iz 1980. propisuje:

„Neovisno o odredbama prethodnog članka, sudsko ili upravno tijelo države kojoj je zahtjev upućen nije dužno odrediti povratak djeteta ako osoba, institucija ili drugo tijelo koje se protivi njegovu povratku dokaže da:

a) osoba, ustanova ili drugo tijelo koje se brine o osobi djeteta nije uistinu ostvarivalo pravo na skrb u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ili da se već složilo s odvođenjem ili zadržavanjem ili je naknadno pristalo na odvođenje ili zadržavanje; ili

b) postoji ozbiljna opasnost da bi povratak izložio dijete fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili na drugi način doveo dijete u nepodnošljiv položaj.

Sudsko ili upravno tijelo može, također, odbiti odrediti povratak djeteta ako utvrdi da se dijete protivi povratku, a da je navršilo one godine i stupanj zrelosti kada je prikladno uzeti u obzir njegovo mišljenje.

Pri razmatranju okolnosti spomenutih u ovom članku, sudska ili upravna tijela uzimaju u obzir podatke koji se odnose na socijalno okruženje djeteta dobivene od [S]redišnjeg tijela ili nekog drugog nadležnog tijela države djetetova uobičajenog boravišta.”

Pravo Unije

Uredba (EZ) br. 4/2009

- 5 Članak 5. Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja (SL 2009., L 7, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 5., str. 138. i ispravak SL 2013., L 281, str. 29.), naslovljen „Nadležnost suda pred kojim se tuženik upusti u postupak”:

„Osim nadležnosti koja proizlazi iz drugih odredaba ove Uredbe, nadležnost ima sud države članice pred kojim se tuženik upusti u postupak. To pravilo ne važi ako se tuženik upusti u postupak kako bi osporio nadležnost.”

- 6 Članak 15. te uredbe propisuje:

„Pravo mjerodavno za obveze uzdržavanja utvrđuje se u skladu s Haškim protokolom [...] u državi članici koju taj instrument obvezuje.”

Odluka 2009/941/EZ

- 7 Uvodne izjave 3. i 11. Odluke Vijeća 2009/941/EZ od 30. studenoga 2009. o zaključivanju od strane Europske zajednice Haškog protokola od 23. studenoga 2007. o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja (SL 2009., L 331, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 159.) glase:

„(3) [Haški] protokol daje vrijedan doprinos osiguravanju veće pravne sigurnosti i predvidljivosti za uzdržavatelje i dužnike uzdržavanja. Primjena jedinstvenih pravila za utvrđivanje mjerodavnog prava omogućit će slobodni protok odluka o obvezama uzdržavanja u Zajednici, bez bilo kakvog oblika nadzora u državi članici u kojoj se traži izvršenje.

[...]

- (11) U skladu s člancima 1. i 2. Protokola o stajalištu Ujedinjene Kraljevine i Irske [s obzirom na područje slobode, sigurnosti i pravde] priloženog Ugovoru o Europskoj uniji i Ugovoru o osnivanju Europske zajednice, Ujedinjena Kraljevina [Velike Britanije i Sjeverne Irske] ne sudjeluje u donošenju ove Odluke niti podliježe njezinoj primjeni.”

Haški protokol

- 8 Članak 1. u stavku 1. Haškog protokola predviđa:
„Ovim se Protokolom određuje mjerodavno pravo za obveze uzdržavanja koje proizlaze iz obiteljskog odnosa, roditeljstva, braka ili tazbinskog srodstva, uključujući obvezu uzdržavanja djeteta bez obzira na bračno stanje roditelja.”
- 9 Članak 2. tog protokola naslovljen „Opća primjena” glasi:
„Ovaj se Protokol primjenjuje čak i ako je mjerodavno pravo države koja nije država ugovornica.”
- 10 Članak 3. navedenog protokola, naslovljen „Opće pravilo o mjerodavnom pravu” glasi:
„1. Obveze uzdržavanja uređuju se pravom države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, osim ako ovim Protokolom nije predviđeno drukčije.
2. U slučaju promjene uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, pravo države njegovog novog uobičajenog boravišta primjenjuje se od trenutka nastanka promjene.”
- 11 U skladu s člankom 4. Haškog protokola, naslovljenog „Posebna pravila kojima se daje prednost određenim vjerovnicima uzdržavanja”:
„1. Sljedeće se odredbe primjenjuju u slučaju obveza uzdržavanja:
a) djece od strane njihovih roditelja;
[...]
2. Ako temeljem prava iz članka 3. vjerovnik uzdržavanja ne može dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja, primjenjuje se *lex fori*.
[...]
4. Ako temeljem pravâ iz članka 3. i stavaka 2. i 3. ovog članka vjerovnik uzdržavanja ne može dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja, primjenjuje se pravo države njihovog zajedničkog državljanstva, ako ga oni imaju.”

Uredba (EZ) br. 2201/2003

- 12 U članku 1. stavku 3. točki (e) Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1347/2000 (SL 2003., L 338, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 133. i ispravak SL 2014., L 46, str. 22.) navedeno je da se ta uredba ne primjenjuje na obveze uzdržavanja.
- 13 Odjeljak 2., naslovljen „Roditeljska odgovornost” iz poglavlja II. te uredbe naslovljenog „Nadležnost” sadržava članke 8. do 15.

14 Članak 8. navedene uredbe, naslovljen „Opća nadležnost” glasi:

„1. Sudovi države članice nadležni su u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću prema djetetu koje ima uobičajeno boravište u [toj] državi članici u trenutku pokretanja postupka.

2. Stavak 1. podlozan je primjeni odredaba članaka 9., 10. i 12.”

15 Članak 10. Uredbe br. 2201/2003 propisuje:

„U slučaju nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta, sudovi države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije nezakonitog odvođenja ili zadržavanja, zadržavaju svoju nadležnost sve dok dijete ne dobije uobičajeno boravište u drugoj državi članici i:

a) dok svaka osoba, ustanova ili drugo tijelo s pravom na skrb ne pristane na odvođenje ili zadržavanje;

ili

b) dok dijete u drugoj državi članici ne boravi najmanje godinu dana nakon što je osoba, ustanova ili drugo tijelo s pravom na skrb saznalo ili trebalo saznati gdje se dijete nalazi, a dijete se smjestilo u novoj sredini, i dok nije zadovoljen barem jedan od sljedećih uvjeta:

i) u roku od godine dana nakon što je nositelj prava na skrb saznao ili trebao saznati gdje se dijete nalazi, nikakav zahtjev za predaju nije predan nadležnim tijelima države članice u koju je dijete odvedeno ili u kojoj je zadržano;

ii) zahtjev za predaju koji je uložio nositelj prava na skrb povučen je, a nikakav novi zahtjev nije podnesen u roku iz stavka i.;

iii) zaključen je predmet pred sudom države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije nezakonitog odvođenja ili zadržavanja, u skladu s člankom 11. stavkom 7.;

iv) sudska odluka o skrbi koja ne podrazumijeva predaju djeteta donesena je na sudovima države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije njegova nezakonitog odvođenja ili zadržavanja.”

Glavni postupak i prethodno pitanje

16 Osobe A. P. i W. J., državljani poljske nacionalnosti, koji su boravili i obavljali profesionalnu djelatnost u Ujedinjenoj Kraljevini najmanje od 2012. godine, dobili su djecu L. J. i J. J., rođenu redom u lipnju 2015. i svibnju 2017. u Ujedinjenoj Kraljevini. To dvoje djece imaju poljsko i britansko državljanstvo.

17 U jesen 2017. godine, osoba A. P. i njezina kćer, osoba L. J. došle su, zbog isteka valjanosti osobne iskaznice osobe A. P., u Poljsku kako bi tamo boravile do 7. listopada 2017. Tijekom tog boravka, osoba A. P. obavijestila je osobu W. J. o svojoj namjeri da produlji trajanje svojeg boravka u Poljskoj, na što je ona pristala. Osoba A. P. vratila se u Ujedinjenu Kraljevinu 7. listopada 2017., otkud je otišla narednog dana, uzevši sa sobom svojega sina, osobu J. J. Nekoliko dana kasnije, osoba A. P. obavijestila je osobu W. J. o svojoj namjeri da s osobama L. J. i J. J. (u daljnjem tekstu: djeca) trajno ostane u Poljskoj, što je osoba W. J. odbila.

18 Iz informacija koje je pružio sud koji je uputio zahtjev proizlazi da su djeca u travnju 2019. boravila na određenom mjestu u Poljskoj s osobom A. P. i svojim bakom i djedom, svojim ujakom i sestričnom koja je također maloljetna, da je osoba L. J. pohađala osnovnu školu, dok je o osobi

J. J. brinula osoba A. P., a nalazila se pod nadzorom medicinskih struktura zbog svojeg zdravstvenog stanja koje zahtijeva periodične hospitalizacije. Sud koji je uputio zahtjev također ističe da je osoba A. P. u Poljskoj primala socijalnu pomoć na temelju prava na skrb nad svojom djecom.

- 19 Osoba W. J. podnijela je britanskom središnjem tijelu na temelju Haške konvencije iz 1980. zahtjev za predaju djece.
- 20 Zahtjev je 3. siječnja 2018. poslan nadležnom Sąd Rejonowy (Općinski sud, Poljska), koji je rješenjem od 26. veljače 2018. odbio taj zahtjev.
- 21 Djeca, koju zastupa osoba A. P., postavila su 7. studenoga 2018. Sąd Rejonowy w Pile (Općinskom sudu u Piłi, Poljska) zahtjev za plaćanje uzdržavanja na mjesečnoj osnovi prema osobi W. J., koja se upustila u spor i nije istaknula prigovor nenadležnosti.
- 22 Presudom od 11. travnja 2019. taj je sud osobi W. J. naložio da u skladu s poljskim zakonom svakom djetetu isplaćuje mjesečni iznos uzdržavanja, počevši od 7. studenoga 2018.
- 23 Osoba W. J. podnijela je žalbu protiv rješenja od 26. veljače 2018., navedenog u točki 20. ove presude i protiv presude od 11. travnja 2019., navedene u prethodnoj točki ove presude.
- 24 Rješenjem od 24. svibnja 2019. nadležni Sąd Okręgowy (Okružni sud, Poljska), kojem je podnesena žalba protiv rješenja od 26. veljače 2018., naložio je osobi A. P. da djecu preda osobi W. J. najkasnije 26. lipnja 2019. uz obrazloženje da su djeca nezakonito zadržana u Poljskoj, da se njihovo uobičajeno boravište neposredno prije tog zadržavanja nalazilo u Ujedinjenoj Kraljevini i da nije postojala ozbiljna opasnost da bi ih povratak u tu državu izložio fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili ih na drugi način doveo u nepodnošljiv položaj u smislu članka 13. stavka 1. točke (b) Haške konvencije iz 1980.
- 25 U prilog žalbi podnesenoj protiv presude od 11. travnja 2019., navedene u točki 22. ove presude, koju je podnijela sudu koji je uputio zahtjev – Sądu Okręgowy w Poznaniu (Okružni sud u Poznaniu, Poljska), osoba W. J. istaknula je tužbeni razlog koji se temelji na pogrešci u činjeničnoj ocjeni jer nije uzeto u obzir rješenje od 24. svibnja 2019., navedeno u prethodnoj točki ove presude, kojim se osobi A. P. nalaže da djecu preda njihovu ocu najkasnije 26. lipnja 2019., što bi terećenje potonjeg obvezom uzdržavanja učinilo neopravdanim.
- 26 U svojem zahtjevu za prethodnu odluku, sud koji je uputio zahtjev ističe, kao prvo, da je navedeno rješenje od 24. svibnja 2019. konačno i da njegovo izvršenje podrazumijeva povratak djece u Ujedinjenu Kraljevinu jer se uobičajeno boravište osobe W. J. i dalje nalazi na području te države. Međutim, osoba A. P. nije predala djecu osobi W. J. u za to određenom roku, a potrage za djecom u svrhu njihova pronalaska nisu dovele do rezultata do dana podnošenja zahtjeva za prethodnu odluku.
- 27 Sud koji je uputio zahtjev ističe, kao drugo, da su poljski sudovi nadležni na temelju članka 5. Uredbe br. 4/2009, što osoba W. J. nije osporavala niti je istaknula prigovor nenadležnosti.
- 28 Kao treće, taj sud pojašnjava da je na njemu da utvrdi pravo koje se primjenjuje na predmetnu obvezu uzdržavanja.

- 29 U tom pogledu, sud koji je uputio zahtjev naglašava da se poljsko pravo, na temelju kojeg je Sąd Rejonowy w Pile (Općinski sud u Pili) donio svoju presudu, može primijeniti samo u slučaju da su djeca, unatoč njihovu nezakonitom zadržavanju u Poljskoj i sudskoj odluci kojom se nalaže njihov povratak u Ujedinjenu Kraljevinu, nakon svojeg dolaska 2017. godine u Poljskoj stekla uobičajeno boravište, što opravdava utvrđivanje mjerodavnog prava na temelju članka 3. stavka 2. Haškog protokola, s obzirom na to da su prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev isključeni drugi kriteriji koji su povezani s poljskim pravom.
- 30 S obzirom na to, sud koji je uputio zahtjev pita se treba li tu odredbu tumačiti uzimajući u obzir članak 10. Uredbe br. 2201/2003, koji se u načelu protivi tomu da se sudska nadležnost u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću prenese u državu članicu u kojoj je dijete steklo svoje novo uobičajeno boravište, u slučaju nezakonitog odvođenja ili zadržavanja tog djeteta u toj državi članici.
- 31 Međutim, ako bi se priznalo da djeca ne mogu steći novo uobičajeno boravište u državi u kojoj su nezakonito zadržana, mjerodavno pravo za obvezu uzdržavanja, o kojem je riječ u glavnom postupku, bilo bi na temelju članka 3. stavka 1. Haškog protokola pravo Ujedinjene Kraljevine kao pravo države u kojoj su djeca zadržala svoje uobičajeno boravište.
- 32 Međutim, sud koji je uputio zahtjev napominje da ni Uredba br. 4/2009 ni Haški protokol, za razliku od Uredbe br. 2201/2003, ne sadržavaju posebna pravila kojima se utvrđuju veze između, s jedne strane, uobičajenog boravišta i, s druge strane, sudske nadležnosti u predmetima koji se odnose na obvezu uzdržavanja i mjerodavnog prava za to područje, kada je vjerovnik uzdržavanja dijete koje je nezakonito zadržano u državi članici. Tvrdi da bi se na temelju te tvrdnje moglo zaključiti da nezakonito zadržavanje djeteta na državnom području države članice, na temelju članka 3. stavka 2. Haškog protokola, ni na koji način ne utječe na djetetovo stjecanje uobičajenog boravišta u toj državi članici, tako da pravo navedene države članice, kao pravo novog uobičajenog boravišta, može postati mjerodavno za obvezu uzdržavanja od trenutka u kojem je došlo do takve promjene boravišta.
- 33 U tim je okolnostima Sąd Okręgowy w Poznaniu (Okružni sud u Poznaniu) odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Trebaju li članak 3. stavke 1. i 2. Haškog protokola [...] tumačiti na način da vjerovnik [uzdržavanja] koji je dijete može steći novo uobičajeno boravište u državi u kojoj je nezakonito zadržan ako je sud naložio njegov povratak u državu u kojoj je imao uobičajeno boravište neposredno prije nezakonitog zadržavanja?”

Postupak pred Sudom

- 34 Dopisom od 4. studenoga 2021., koji je Sud zaprimio 19. studenoga 2021., sud koji je uputio zahtjev obavijestio je Sud da je rješenjem od 6. listopada 2021., Sąd Najwyższy, Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (Vrhovni sud, Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove, Poljska), kojem je podnesena izvanredna žalba (skarga nadzwyczajna) koju je protiv rješenja od 24. svibnja 2019., navedenog u točki 24. ove presude, podnio Rzecznik Praw Dziecka (Pravobranitelj za djecu, Poljska), djelomično poništio to rješenje. Iz toga prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev proizlazi da odluka kojom je 24. svibnja 2019. naložen povratak djece u Ujedinjenu Kraljevinu više nije primjenjiva.

- 35 Predsjednik četvrtog vijeća Suda odlučio je 23. studenoga 2021., u smislu članka 23. Statuta Suda Europske unije, o tom dopisu obavijestiti stranke u glavnom postupku i zainteresirane osobe, koje su pozvane da podnesu svoja eventualna očitovanja prije 15. prosinca 2021.
- 36 Na taj poziv odgovorila je samo Europska komisija, navodeći da se odriče podnošenja dodatnih očitovanja uz ona koja je podnijela Sudu o prethodnom pitanju.
- 37 Novim dopisom od 20. prosinca 2021., koji je Sud zaprimio 31. prosinca 2021., sud koji je uputio zahtjev je, uzimajući u obzir presudu od 16. studenoga 2021., Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim i dr. (C-748/19 do C-754/19, EU:C:2021:931) obavijestio Sud da je poljski ministar pravosuđa, u okviru postupka upućivanja, odredio člana sastava suda koji je uputio ovaj zahtjev za prethodnu odluku za obnašanje dužnosti suca na neodređeno vrijeme u okviru suda koji je uputio zahtjev. U tom je dopisu sud koji je uputio zahtjev također podsjetio na to da je postupak o izvanrednoj žalbi, naveden u točki 34. ove presude, predmet zahtjeva za prethodnu odluku koji je u tijeku pred Sudom u okviru predmeta C-720/21.
- 38 Predsjednik četvrtog vijeća Suda odlučio je 11. siječnja 2022., u smislu članka 23. Statuta Suda Europske unije, o tom novom dopisu suda koji je uputio zahtjev obavijestiti stranke glavnog postupka i zainteresirane osobe, koje su pozvane na podnošenje svojih eventualnih očitovanja do 31. siječnja 2022.
- 39 Osobe L. J. i J. J., poljska vlada i Komisija odgovorile su na taj poziv.
- 40 U svojim očitovanjima, osobe L. J. i J. J., čiji je zakonski zastupnik osoba A. P., u bitnome su, s jedne strane, zahtijevale da se Pravobranitelj za djecu pozove na „zauzimanje stajališta” u ovom predmetu a, s druge strane, tvrde da one, ako bi se postupak o izvanrednoj žalbi smatrao nezakonitim, ne bi trebale snositi njegove eventualne posljedice.
- 41 Poljska vlada tvrdi da informacije koje je dostavio sud koji je uputio zahtjev u navedenom novom dopisu nisu relevantne za ocjenu dopuštenosti zahtjeva za prethodnu odluku ni za ispitivanje tog pitanja.
- 42 Iako je navela da se odriče podnošenja očitovanja, Komisija je naglasila da sud koji je uputio zahtjev nije pojasnio u kojoj je mjeri potrebno uzeti u obzir upućivanje na rad, od strane ministra pravosuđa, suca koji je bio dio sastava suda koji je uputio ovaj zahtjev za prethodnu odluku, eventualne posljedice tog upućivanja na, među ostalim, neovisnost tog sastava suda ili utjecaj presude od 16. studenoga 2021., Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim i dr. (C-748/19 do C-754/19, EU:C:2021:931) na ovaj predmet. Osim toga, Komisija je istaknula da sud koji je uputio zahtjev nije dostavio informacije na temelju kojih je moguće donijeti odluku o pitanju predstavlja li upućivanje dotičnog suca u okviru tog suda povredu njegove neovisnosti.
- 43 Predsjednik četvrtog vijeća Suda odlučio je 4. veljače 2022., na prijedlog sutkinje izvjestiteljice, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, odbiti zahtjev osoba L. J. i J. J. čiji je cilj bio pozvati Pravobranitelja za djecu da „zauzme stajalište” u ovom predmetu, s obzirom na to da on nije stranka glavnog postupka i da bi prihvaćanje takvog zahtjeva u poodmaklom stadiju postupka moglo dovesti do dužeg kašnjenja u njegovu odvijanju i stoga, imati učinke koji su u suprotnosti s obvezom dobrog sudovanja.

Dopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku

- 44 Kao prvo, valja istaknuti da je sud koji je uputio zahtjev, u svojem dopisu od 20. prosinca 2021., navedenom u točki 37. ove presude, obavijestio Sud da je poljski ministar pravosuđa uputio jednog člana sastava suda koji je uputio ovaj zahtjev za prethodnu odluku na rad kako bi u okviru suda koji je uputio zahtjev obnašao dužnost suca na neodređeno vrijeme. Kao što je to istaknula Komisija, sud koji je uputio zahtjev ne pojašnjava koje bi prema njegovu mišljenju bile posljedice takve situacije, osobito u pogledu neovisnosti tog suda. Međutim, čini se da sud koji je uputio zahtjev, isticanjem navedene situacije, ima dvojbe u pogledu vlastitog svojstva „suda” u smislu članka 267. UFEU-a, što čini pretpostavku za dopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku.
- 45 U tom pogledu, valja podsjetiti na to da Sud prema ustaljenoj sudskoj praksi, kako bi odredio je li tijelo koje je uputilo zahtjev za prethodnu odluku o kojem je riječ „sud” u smislu članka 267. UFEU-a, a što je pitanje koje je isključivo obuhvaćeno pravom Unije, i kako bi ocijenio je li zahtjev za prethodnu odluku dopušten, uzima u obzir sve elemente, primjerice je li tijelo utemeljeno na zakonu, je li ono stalno, je li njegova nadležnost obvezna, provodi li kontradiktorni postupak, primjenjuje li tijelo pravna pravila te je li neovisno (vidjeti u tom smislu presude od 9. srpnja 2020., *Land Hessen*, C-272/19, EU:C:2020:535, t. 43. i od 29. ožujka 2022., *Getin Noble Bank*, C-132/20, EU:C:2022:235, t. 66.).
- 46 Neovisnost sudaca država članica od temeljne je važnosti za pravni poredak Europske unije zbog različitih razloga. Konkretno, ta neovisnost nužna je za dobro funkcioniranje sustava pravosudne suradnje, utjelovljenog u mehanizmu zahtjeva za prethodnu odluku, propisanom člankom 267. UFEU-a, jer taj mehanizam može pokrenuti samo određeno tijelo čija je zadaća primijeniti pravo Unije, a koje ispunjava, među ostalim, taj kriterij neovisnosti (vidjeti u tom smislu presudu od 9. srpnja 2020., *Land Hessen*, C-272/19, EU:C:2020:535, t. 45. i navedenu sudsku praksu).
- 47 Jamstva neovisnosti i nepristranosti koja se zahtijevaju na temelju prava Unije pretpostavljaju postojanje pravila – osobito u pogledu sastava tijela, imenovanja, trajanja funkcije kao i razloga za nesudjelovanje u odlučivanju, izuzeće i opoziv njegovih članova – koja omogućuju da se kod građana otkloni svaka legitimna sumnja u pogledu nemogućnosti utjecaja vanjskih čimbenika na navedeno tijelo i njegove neutralnosti u odnosu na međusobno suprotstavljene interese (presude od 9. srpnja 2020., *Land Hessen*, C-272/19, EU:C:2020:535, t. 52. i od 16. studenoga 2021., *Prokurature Rejonowa w Mińsku Mazowieckim i dr.*, C-748/19 do C-754/19, EU:C:2021:931, t. 67. i 71.).
- 48 U ovom slučaju, nije dvojbeno da je *Sąd Okręgowy w Poznaniu* (Okružni sud u Poznaniu), kao takav, jedan od poljskih redovnih sudova.
- 49 Naime, ako zahtjev za prethodnu odluku potječe od nacionalnog suda, treba pretpostaviti da on ispunjava zahtjeve navedene u točki 45. ove presude, neovisno o njegovu konkretnom sastavu (vidjeti u tom smislu presudu od 29. ožujka 2022., *Getin Noble Bank*, C-132/20, EU:C:2022:235, t. 69.).
- 50 Ta se predmnjeva međutim nameće isključivo u svrhu ocjene dopuštenosti zahtjeva za prethodnu odluku upućenih na temelju članka 267. UFEU-a. Stoga se iz toga ne može zaključiti da uvjeti za imenovanje sudaca koji čine sud koji je uputio zahtjev nužno omogućuju ispunjavanje jamstava za pristup neovisnom, nepristranom i zakonom prethodno ustanovljenom sudu u smislu

članka 19. stavka 1. drugog podstavka UEU-a i članka 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (vidjeti u tom smislu presudu od 29. ožujka 2022., *Getin Noble Bank*, C-132/20, EU:C:2022:235, t. 74.).

- 51 Osim toga, ta se pretpostavka može oboriti ako bi sudska odluka, koju je donio nacionalni ili međunarodni sud, a postala je pravomoćna, dovela do zaključka da sudac ili suci koji čine sastav suda koji je uputio zahtjev nemaju svojstvo neovisnog, nepristranog i zakonom prethodno ustanovljenog suda u smislu članka 19. stavka 1. drugog podstavka UEU-a u vezi s člankom 47. drugim stavkom Povelje o temeljnim pravima. Isto bi vrijedilo i ako bi, osim osobne situacije suca ili sudaca koji formalno podnose zahtjev na temelju članka 267. UFEU-a, postojali drugi čimbenici koji bi trebali utjecati na funkcioniranje suda koji je uputio zahtjev kojem ti suci pripadaju i time pridonijeti dovođenju u pitanje neovisnosti i nepristranosti navedenog suda (vidjeti u tom smislu presudu od 29. ožujka 2022., *Getin Noble Bank*, C-132/20, EU:C:2022:235, t. 72. i 75.).
- 52 U ovom slučaju, sud koji je uputio zahtjev nije dostavio ni jednu konkretnu i preciznu informaciju na temelju koje bi se, u okolnostima navedenima u prethodnoj točki ove presude, mogla oboriti pretpostavka prema kojoj ovaj zahtjev za prethodnu odluku potječe od tijela koje ispunjava zahtjeve navedene u točki 45. ove presude.
- 53 Kao drugo, u svojem dopisu od 4. studenoga 2021., navedenom u točki 34. ove presude, sud koji je uputio zahtjev obavijestio je Sud da je rješenje od 24. svibnja 2019. kojim se osobi A. P. nalaže da osobi W. J. preda djecu najkasnije 26. lipnja 2019., prestalo proizvoditi učinke, s obzirom na to da je Sąd Najwyższy, Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (Vrhovni sud, Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove) prihvatio izvanrednu žalbu koju je protiv tog rješenja podnio Pravobranitelj za djecu.
- 54 Iako je točno da se prethodno pitanje koje je postavio sud koji je uputio zahtjev u bitnome temelji na zaključcima koje u svrhu tumačenja članka 3. Haškog protokola valja izvesti iz utvrđenja iz rješenja od 24. svibnja 2019., prema kojem je osoba A. P. u Poljskoj nezakonito zadržala djecu koju ima s osobom W. J. i da ih je trebala predati osobi W. J., koja boravi u Ujedinjenoj Kraljevini, ipak se iz odluke Sąda Najwyższyjeg, Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (Vrhovni sud, Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove) ne može zaključiti da takvo pitanje više nije relevantno za ocjenu glavnog postupka.
- 55 Naime, s obzirom na objašnjenja suda koji je uputio zahtjev, nije sigurno da na temelju takve odluke Sąda Najwyższyjeg, Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (Vrhovni sud, Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove), treba smatrati da rješenje od 24. svibnja 2019. kojim je određena predaja djece osobi W. J., nije nikad proizvodilo učinke u poljskom pravnom poretku, tako da nije oborena pretpostavka relevantnosti koja vrijedi za pitanje koje je postavio sud koji je uputio zahtjev.
- 56 Iz toga slijedi da je zahtjev za prethodnu odluku dopušten.

O prethodnom pitanju

- 57 Svojim pitanjem, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 3. Haškog protokola tumačiti na način da je, za potrebe određivanja mjerodavnog prava za tražbinu uzdržavanja maloljetnog djeteta koje je jedan od njegovih roditelja odveo na državno područje države članice, okolnost da je sud te države članice u okviru zasebnog postupka naložio povratak tog djeteta u državu u kojoj

je imalo uobičajeno boravište sa svojim roditeljima neposredno prije odvođenja, dovoljna da spriječi navedeno dijete u mogućnosti stjecanja uobičajenog boravišta na državnom području te države članice.

- 58 Najprije valja podsjetiti na to da je Sud, s obzirom na to da je Vijeće Europske unije odobrilo Haški protokol Odlukom 2009/941, nadležan za tumačenje njegovih odredbi (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2018., Mölk, C-214/17, EU:C:2018:744, t. 23. i navedenu sudsku praksu). Osim toga, okolnost da Ujedinjena Kraljevina, na čijem državnom području boravi osoba W. J., nije vezana navedenim protokolom ne utječe na ovaj predmet jer se Haški protokol, u skladu sa svojim člankom 2., primjenjuje čak i ako je mjerodavno pravo države koja nije država ugovornica.
- 59 Na temelju članka 3. stavka 1. Haškog protokola, pravo koje se primjenjuje na obveze uzdržavanja, ako tim protokolom nije drukčije predviđeno, jest pravo države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja. U skladu sa stavkom 2. tog članka, u slučaju promjene uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, pravo države njegova novog uobičajenog boravišta primjenjuje se od trenutka nastanka promjene.
- 60 Sud koji je uputio zahtjev želi saznati može li se za potrebe utvrđivanja mjerodavnog prava za tražbinu uzdržavanja uzeti u obzir promjena uobičajenog boravišta, predviđena člankom 3. stavkom 2. Haškog protokola, u slučaju kad je vjerovnik uzdržavanja nezakonito zadržan na državnom području države u kojoj se nalazi fizički. Konkretno, taj sud se u biti pita može li nezakonito zadržavanje tog vjerovnika na državnom području države članice utjecati na stabilnost njegova boravka kao kriterija za određivanje njegova uobičajenog boravišta.
- 61 Stoga je za odgovor na postavljeno pitanje potrebno tumačenje pojma „uobičajeno boravište” vjerovnika uzdržavanja u smislu članka 3. Haškog protokola i provjera toga sprječava li nezakonitost zadržavanja tog vjerovnika na državnom području države članice prijenos njegova uobičajenog boravišta na područje te države.
- 62 Kao prvo, što se tiče pojma „uobičajeno boravište” vjerovnika uzdržavanja, valja istaknuti da on nije definiran Haškim protokolom i da taj protokol izričito ne upućuje na pravo ugovornih stranaka radi određivanja njegova smisla i opsega. U takvim okolnostima, iz zahtjevâ ujednačene primjene prava Unije i načela jednakosti proizlazi da smisao i doseg tog pojma obično treba autonomno i ujednačeno tumačiti, a koje tumačenje uzima u obzir kontekst odredbi i ciljeve koji se žele postići dotičnim propisom (vidjeti po analogiji presude od 13. listopada 2016., Mikołajczyk, C-294/15, EU:C:2016:772, t. 44. i od 25. studenoga 2021., IB (Uobičajeno boravište bračnog druga – Razvod), C-289/20, EU:C:2021:955, t. 39.)).
- 63 U tom pogledu, najprije valja utvrditi da se na temelju upotrebe pridjeva „uobičajeno” može zaključiti da boravište mora biti stabilno u dovoljnoj mjeri, izuzev privremene ili povremene prisutnosti. Tu tvrdnju potvrđuje razmatranje iz točke 42. izvješća s objašnjenjima o Haškom protokolu, koje je sastavio Andrea Bonomi (tekst usvojen na dvadeset i prvoj sjednici Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu), prema kojem kriterij „uobičajeno” boravište podrazumijeva određenu stabilnost, što znači da „[s]amo boravište privremenog karaktera nije dovoljno da bi se utvrdilo mjerodavno pravo za obvezu uzdržavanja”.
- 64 Nadalje, valja istaknuti da članak 3. Haškog protokola odražava sustav kolizijskih pravila na kojem se taj protokol temelji, s obzirom na to da je cilj takvog sustava jamčiti predvidljivost mjerodavnog prava osiguravajući da pravo koje je određeno ne bude lišeno dostatne povezanosti s predmetnom obiteljskom situacijom, pri čemu je pravo uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja ono koje

je načelno najuže povezano s njegovom situacijom i koje je očito najprimjerenije za uređenje konkretnih problema s kojima se taj vjerovnik može susresti (vidjeti u tom smislu presude od 7. lipnja 2018., KP, C-83/17, EU:C:2018:408, t. 41. do 43. i od 20. rujna 2018., Mölk, C-214/17, EU:C:2018:744, t. 28.).

- 65 Potrebno je istaknuti, kao što je to navedeno u točki 37. izvješća navedenog u točki 63. ove presude, da je ta povezanost glavna prednost utvrđivanja postojanja i iznosa obveze uzdržavanja, uzimajući u obzir „pravne i činjenične uvjete društvenog okruženja zemlje u kojoj uzdržavana osoba živi i obavlja većinu svojih aktivnosti”. Naime, s obzirom na to da će vjerovnik uzdržavanja, kao što je to istaknuto u istoj točki tog izvješća, iznos uzdržavanja upotrijebiti za životne troškove, valja „ocijeniti konkretan problem koji nastaje u odnosu na konkretno društvo, odnosno na ono u kojem živi vjerovnik uzdržavanja i u kojemu će živjeti”.
- 66 Stoga je opravdano smatrati da je uobičajeno boravište vjerovnika uzdržavanja, s obzirom na taj cilj, ono u mjestu u kojem se *de facto* nalazi uobičajeno središte njegova života, imajući u vidu njegovu obiteljsku i društvenu okolinu. Isto tim više vrijedi kad je taj vjerovnik malo dijete, uzimajući u obzir potrebu da se u skladu s člankom 24. stavkom 2. Povelje o temeljnim pravima, u potpunosti povede računa o zaštiti interesa djeteta, koji osobito zahtijeva da ono ima na raspolaganju, kao što je to u bitnome istaknula poljska vlada, dostatna sredstva s obzirom na obiteljsku i društvenu okolinu u kojoj živi.
- 67 Budući da, kao što to proizlazi iz prethodne točke, zadatak utvrđivanja ima li vjerovnik uzdržavanja u konkretnom slučaju uobičajeno boravište u jednoj ili drugoj državi članici predstavlja činjeničnu ocjenu, na nacionalnom sudu pred kojim se vodi postupak je da utvrdi mjesto gdje se nalazi uobičajeno boravište zainteresirane osobe na temelju svih činjeničnih okolnosti svojstvenih tom slučaju (vidjeti po analogiji među ostalim presude od 2. travnja 2009., A, C-523/07, EU:C:2009:225, t. 42. i od 28. lipnja 2018., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, t. 40.).
- 68 Kao drugo, valja istaknuti da Haški protokol ne predviđa nikakvo odstupanje od svojega članka 3. stavka 2., kojim se utvrđuje povezanost s pravom države novog uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja od trenutka kad je došlo do promjene uobičajenog boravišta, čak i kad je sudskom odlukom naložena predaja maloljetnog vjerovnika uzdržavanja jednom od njegovih roditelja koji boravi u drugoj državi.
- 69 Osim toga, pravilo iz te odredbe omogućuje očuvanje poveznice vjerovnika uzdržavanja s mjestom u kojem treba konkretno živjeti (vidjeti u tom smislu presudu od 7. lipnja 2018., KP, C-83/17, EU:C:2018:408, t. 43.) pa stoga kad je taj vjerovnik maloljetna osoba, uzimanje u potpunosti u obzir zaštite interesa tog djeteta, time što to pravilo sudu pred kojim se vodi postupak omogućuje da utvrdi sredstva koja su tom djetetu potrebna, uzimajući na najbolji način u obzir obiteljsku i društvenu okolinu u kojoj će se ono stalno razvijati.
- 70 Iz toga slijedi da bi cilju članka 3. stavka 2. Haškog protokola, kao i uzimanju u obzir zaštite interesa djeteta bio protivan zaključak da postojanje sudske odluke države članice, kojom se utvrđuje nezakonitost odvođenja ili zadržavanja maloljetnog djeteta i kojom se nalaže predaja tog djeteta jednom od njegovih roditelja koji boravi u drugoj državi članici, načelno sprečava zaključak da navedeno dijete ima uobičajeno boravište na državnom području te države članice za potrebe određivanja mjerodavnog prava za njegovu tražbinu uzdržavanja.

- 71 U tom pogledu, u tekstovima nije moguće naći niti jedan razlog koji bi opravdao tumačenje članka 3. Haškog protokola u vezi s člankom 10. Uredbe br. 2201/2003 ili na temelju njegovih odredbi, kojima se neutralizira načelni prijenos sudske nadležnosti u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, na državu članicu u kojoj bi dijete nakon svojeg nezakonitog odvođenja ili zadržavanja imalo svoje novo uobičajeno boravište, u korist države članice u kojoj je dijete imalo svoje uobičajeno boravište prije tog odvođenja ili zadržavanja.
- 72 Nadalje, Sud je presudio da je posebna nadležnost predviđena člankom 10. Uredbe br. 2201/2003 pravilo koje treba usko tumačiti i da ono stoga ne omogućuje tumačenje koje ide izvan okvira pretpostavki izričito predviđenih tom uredbom (vidjeti u tom smislu presudu od 24. ožujka 2021., MCP, C-603/20 PPU, EU:C:2021:231, t. 45. i 47. te navedenu sudsku praksu).
- 73 Iz toga slijedi da za potrebe određivanja mjerodavnog prava na temelju članka 3. Haškog protokola, nacionalni sud pred kojim je pokrenut postupak može – isključivo u kontekstu ocjene svih okolnosti slučaja, kako bi utvrdio je li stvarno došlo do promjene uobičajenog boravišta djeteta koje je vjerovnik uzdržavanja – vodeći brigu o tome da primjereno uzme u obzir zaštitu interesa tog djeteta, voditi računa o eventualnoj nezakonitosti odvođenja ili zadržavanja navedenog djeteta u vezi s drugim elementima na temelju kojih je moguće dokazati ili osporiti činjenicu da prisustvo tog djeteta u državi u koju je odvedeno karakterizira dostatni stupanj stabilnosti, uzimajući u obzir njegovu obiteljsku i društvenu okolinu.
- 74 U tom pogledu, kada je sudu države članice, kao u glavnom predmetu, podnesen zahtjev za isplatu tražbine uzdržavanja za razdoblje nakon odvođenja vjerovnika uzdržavanja u tu državu članicu, valja zaključiti da je, u pravilu, trenutak u koji se taj sud konkretno mora smjestiti kako bi ocijenio u kojem se mjestu nalazi uobičajeno boravište tog vjerovnika – za potrebe određivanja mjerodavnog prava za dotične obveze uzdržavanja – trenutak u kojem treba odlučiti o zahtjevu za uzdržavanje, kao što je to uostalom tvrdila Komisija u svojim pisanim očitovanjima. Naime, takvo tumačenje, u skladu s ciljem članka 3. stavka 2. Haškog protokola, omogućuje očuvanje poveznice između vjerovnika uzdržavanja i mjesta u kojem mu tražbina uzdržavanja na koju ima pravo mora omogućiti zadovoljavanje njegovih potreba.
- 75 U ovom slučaju valja istaknuti, kao prvo, da je odluka Sądu Rejonowyj w Pile (Općinski sud u Piłi) da djeci na temelju poljskog zakona odobri tražbinu uzdržavanja, donesena 11. travnja 2019., odnosno u trenutku u kojem su, s jedne strane, djeca sa svojom majkom, nešto dulje od 17 mjeseci boravila kod njezine obitelji u Poljskoj i u kojem je, s druge strane, nadležni Sąd Rejonowy (Općinski sud), kojemu je osoba W. J. podnijela zahtjev za predaju djece, odbio taj zahtjev.
- 76 Stoga se Sądu Rejonowy w Pile (Općinski sud u Piłi) ne može prigovoriti da prilikom donošenja svoje presude od 11. travnja 2019. nije uzeo u obzir rješenje od 24. svibnja 2019., navedeno u točki 24. ove presude, kojim je naložen povratak djece u Ujedinjenu Kraljevinu.
- 77 Kao drugo, s obzirom na to da je sud koji je uputio zahtjev nadležan za provođenje potpuno nove činjenične ocjene u odnosu na onu koju je izvršio Sąd Rejonowy w Pile (Općinski sud u Piłi), na njemu je, za potrebe određivanja mjerodavnog prava za zahtijevanu tražbinu uzdržavanja, da provjeri je li, s obzirom na sve postojeće okolnosti koje karakteriziraju situaciju djece i s obzirom na njihovu obiteljsku i društvenu okolinu, njihova prisutnost u državi članici u koju su odvedena stabilna.

- 78 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti tako da članak 3. Haškog protokola treba tumačiti na način da za potrebe određivanja mjerodavnog prava za tražbinu uzdržavanja maloljetnog djeteta koje je jedan od njegovih roditelja odveo na državno područje države članice, okolnost da je sud te države članice u okviru zasebnog postupka naložio povratak tog djeteta u državu u kojoj je imalo uobičajeno boravište sa svojim roditeljima neposredno prije odvođenja, nije dovoljna za to da spriječi navedeno dijete u mogućnosti stjecanja uobičajenog boravišta na državnom području te države članice.

Troškovi

- 79 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

Članak 3. Haškog protokola od 23. studenoga 2007. o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja koji je u ime Europske zajednice odobren Odlukom Vijeća 2009/941/EZ od 30. studenoga 2009. treba tumačiti na način da za potrebe određivanja mjerodavnog prava za tražbinu uzdržavanja maloljetnog djeteta koje je jedan od njegovih roditelja odveo na državno područje države članice, okolnost da je sud te države članice u okviru zasebnog postupka naložio povratak tog djeteta u državu u kojoj je imalo uobičajeno boravište sa svojim roditeljima neposredno prije odvođenja, nije dovoljna za to da spriječi navedeno dijete u mogućnosti stjecanja uobičajenog boravišta na državnom području te države članice.

Potpisi